

# VÁLTOZÁSOK ÉS ÁLLANDÓSÁGOK A VÍRUSHELYZET HATÁSA A SZÜLŐI SZABÁLYOZÁSI GYAKORLATRA<sup>1</sup>

## CHANGES AND PERMANENCES THE EFFECT OF THE PANDEMIC ON THE PARENTAL CONTROL PRACTICE

BAGOLY ANABELLA

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar

*bagoly.anabella@yahoo.com*

### Összefoglalás

*Jelen tanulmány a 2018-ban végzett, autoritativ szülői szabályozási stílusjegyek térségi megjelenésére vonatkozó kutatás (Bagoly 2018) aktualizálását tartalmazza a 2020-ban bekövetkezett vírushelyzet tükrében. A dolgozat alapvető kutatási kérdésének meghatározásakor arra voltam kíváncsi, hogy a vírushelyzet megjelenésével hogyan alakult át a szülők szabályozási stílusa, milyen módszereket, eljárásokat alkalmaznak ebben a váratlanul bekövetkezett helyzetben a gyerekek internet és IKT eszközhasználatának felügyeletével kapcsolatban, milyen hatást fejtett ki az autoritativ stílusjegyek előfordulására vonatkozóan. Adatgyűjtési módszerként a félig strukturált interjút alkalmaztam. A kapott narratívákból kijelentéseket kivonatoltam és ezeket tematikus csoportokba rendezve tárgyaltam. Vizsgálatom célcsoportját 28-55 év közötti, városon vagy vidéken élő, általános iskolás gyermekek édesanyjai képezték.*

Kulcsszavak: autoritativ stílus, szülői szabályozás, vírushelyzet, változás

### Bevezetés

A 2020. márciusában bekövetkezett vírushelyzet az élet minden területén kifejtette hatását. A digitális eszközök családban betöltött szerepe, a gyermekek internethasználati szokásainak átalakulása, a szülőkben felmerült kérdések és azok megválaszolása a gyermekek digitális nevelésével kapcsolatban a vírushelyzet hatásának talán kevesebbet tárgyalt aspektusai.

A szülők és gyermekeik közti generációs különbség egyik összetevője a felek közti IKT kompetenciabeli különbség, amely függetlenül a vírushelyzettől sok esetben állította a szülőket kihívások elé. A vírushelyzet ezt csak fölerősítette, ugyanis a digitális oktatás térnyerésével a gyermekek rákényszerültek arra, hogy hatványozottan több időt töltsenek el a számítógépek, telefonok előtt. Ezzel egyidőben a szülők rákényszerültek, hogy ezt megengedjék nekik, eszközt adjanak a kezükbe. Ennek a magyarázata arra vezethető vissza, hogy a korábban az iskola és otthon színterei egymástól lényegesen elkülönültek, az internethasználatban széleskörű hozzáférhetőségével a két színtér egymáshoz közelebb került, itt már a gyermekek otthoni tanulás céljából kezdték használni a keresőmotorokat, a vírushelyzet pedig a két színteret egyesítette, szokatlan mértékben összemosta, ugyanis az iskola fizikai környezete az otthon fizikai környezetébe tevődött át. A szülői szabályozási stílusok nagymértékben befolyásolják a gyermekek internethasználati szokásait, azonban általánosságban, függetlenül a szülők által gyakorolt stílustól, megfigyelhető a tanulás prioritása. A szülők engedékenyebbnek bizonyultak, ha a gyermekek az internetet tanulási célra használták, több ideig engedték az eszközhöz, alacsonyabb korlátokat szabtak meg nekik. A vírushelyzet ezt a korábbi gyakorlatot felborította, egyrészt mert a szabadidős internetezést, amely korábban szülői kontroll alatt volt az esetek legnagyobb százalékában, szinte teljesen felváltotta a tanulási célra használt internetezés. Ez még nagyobb kihívás elé állította a szülőket, nagyon sok kérdést vetett fel számukra. A bennük felgyülemlett bizonytalanságot, kérdéseket, tanácsalanságot és legfőképpen véleményformálási kényszert megragadva kezdtem el vizsgálni a vírushelyzet megjelenése előtt általam már kutatott autoritativ stílus megjelenését (Bagoly 2018), a szülői szabályozási módszerek és gyakorlat változását a vírushelyzet hatására.

### **A téma térségi megalapozottsága**

A „Média hatása a gyermekekre és fiatalokra” Kutatási Program Kutatócsoportja a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat ösztönzésére és támogatásával 2011-től foglalkozik a média hatásának vizsgálatával székelyföldi térségben élő gyermekek és fiatalok mindennapi gyakorlatában. A kutatócsoport tagjai a mai információs társadalom térségben bekövetkezett változásait, alakulását több különböző nézőpontból vizsgálták, előtérbe helyezve a szülőket, a pedagógusok és a gyermekek perspektíváját egyaránt. A kutatók a nézőpontváltáson kívül a média gyermekekre gyakorolt hatásának eltérő dimenzióit is feltárták: fiatal szülők percepciói, szülői szabályozási mód-

szerek és eljárások, digitális tankönyvek, szülői stílusok és viszonyulások, digitális kompetenciák, iskolai feladatvállalás stb. A térségben készített kérdőíves adatfelvétel egy általános, átfogó képet nyújtott a székelyföldi fiatalok IKT eszközhasználati szokásairól, ezt követően pedig az egyes résztémákat kvalitatív módszerekkel, interjúkkal vizsgálták a térségi kutatók. Jelen tanulmányom szempontjából a leginkább releváns kutatási eredmények a szülői megvilágításból vizsgált kérdésekre kapott válaszok. A következőkben az említett kutatócsoport kapcsolódó eredményeit mutatom be kiemelt hangsúlyt fektetve a szülői szabályozási stílusok szülő-gyerek kapcsolatra gyakorolt hatására.

„Az IKT eszközök megjelenése, majd szerepüknek az iskolai tevékenységhez való kapcsolódása több ponton is megzavarta a családon belül, korábban kialakult szülő-gyerek reláció működtetését.” (Bodó, 2019:67). A szerző a továbbiakban kifejti, hogy ennek a változásnak a legfőbb összetevői a következők: az IKT eszközök és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek váratlanul jelentek meg, a szülők és a gyermekek digitális kompetenciái közötti különbség következtében beszűkülnek a szülők szabályozással, felügyelettel kapcsolatos lehetőségei, valamint, ismételten a gyermekek fejlettebb IKT kompetenciájához kapcsolódóan, nagyon nehezen kezelhető a szülők számára a tény, hogy a térségben megfigyelhető aszimmetrikus modell a digitális eszközök tekintetében megfordul, ugyanis a gyermekek sok esetben digitálisan kompetensebbek szüleiknél (Bodó, 2019). A már említett szülő-gyermek kapcsolat alakulására jelentős hatással lehet a családon belül kialakított és folyamatosan fenntartott szülői szabályozási stílus. – hívja fel a figyelmet 2019-es tanulmányában Bodó Juliana. A Biró – Bodó szerzőpáros is 2017-es közös tanulmányában hasonló álláspontot képvisel. Szerintük az IKT eszközök használatának térnyerése jelentős mértékben befolyásolta a szülő-gyerek kapcsolatot. Ebben a vonatkozásban a szülői stílusoknak és szerepeknek fontos hatásuk van a gyermek internethasználatához kapcsolódó szülői hozzáállás alakulásában (Biró – Bodó, 2017). „Ebben a félperiferikus vidéki környezetben a digitális innováció fáziskéséssel jelentkezett” (Bodó, 2019:62). Talán éppen ezért mutattak a társadalmi, gazdasági, intézményi szereplők tartózkodó viszonyulást. Ennek eredményeképpen az egyes IKT eszközöket, digitális tartalmakat érintő innovációk elfogadása és befogadása másképpen alakult a gyermekek, fiatalok és a szülők generációinak tekintetében. „Egyfelől – a gyerekek és fiatalok oldalán – a dinamikusabb személyes kompetenciaszerzési folyamat jellemzett, másfelől pedig – a közép korosztály oldalán – a visszafogottabb, kényszerű alkalmaz-

kodás” (Bodó, 2019:65). A szerző tanulmányában ismerteti az interjú adatfelvételi módszerét és kiemeli, hogy három témakörben fogja bemutatni az elemzés eredményeivel kapcsolatos megfigyeléseit. Összesen 30 interjú készült kisvárosi és falusi térségben élő, 5-8. osztályos gyermekek szüleivel. A szülői szabályozásokra vonatkozó magyarázatokkal kapcsolatos kijelentések egyértelműen az autoriter stílus dominanciáját mutatták a térségben, amikor a szülők által felállított szabályok betartása explicit kötelességként jelenik meg a gyerekek előtt, akiknek a szabályokat el kell fogadniuk, be kell tartaniuk ellenvetés nélkül. A második témakörbe sorolt kijelentések tovább erősítették az autoriter stílusdominanciát. A szülők a konkrét szabályozási gyakorlatban sem adtak teret gyermekeik akaratának érvényesítésére. A harmadik témakör kapcsán elmondható, hogy a magas arányban képviselt autoriter stílusjegyek mellett még hangsúlyosabban megjelentek az autoritatív jegyek, vagyis egyfajta változás figyelhető meg a szülők szabályozáshoz való viszonyulásában (Bodó, 2019). A szerző megemlíti, hogy a térségben az IKT eszközökhöz való viszonyulást célszerű egy általánosabb társadalmi kontextusba helyezni, megfigyelni azt a családi környezetet, gyakorlatot, amelynek a részévé váltak a különböző digitális eszközök és az internet. Tulajdonképpen ezek megjelenése kiegészíti a korábbi szülő-gyerek, szülő-gyerek-iskola kapcsolatrendszer, ebbe illeszkedik, és a tágabb kontextusból hozott szabályozási eljárásokat és megoldásokat próbálják a szülők érvényesíteni a digitális eszközök szabályozásával kapcsolatban is.

Bodó a 2019-ben folytatott vizsgálódása során kapott eredményeket három témakör köré csoportosítva tárgyalta, amelyek közül két témakör következtetése is megerősíti az autoriter stílus térségi dominanciáját. A tanulmány további részeiben egy érdekes gondolatmenetet vázol fel a szerző, amely szoros összefüggésben áll a társadalmi hagyománnyal, a digitális eszközhasználat szabályozására vonatkozó hiányzó követendő mintákkal, a gyermeknevelés más területeiről kölcsönzött tapasztalatokkal. „Az autoriter stílus dominanciája arra utal, hogy az IKT eszközök és tartalmak családon belüli használatában az a szülői stílus kerül előtérbe, amely a digitális helyzetektől függetlenül már korábban kialakult a családban, és amely a szülő-gyerek viszonyt általában meghatározza. Az esetek többségében azt tapasztaljuk, hogy digitális helyzetekben az autoriter stílus működik, illetve – tapasztalva a szabályozási kísérletek eredménytelenségét – felfüggesztődik” (Bodó, 2019:63).

„A térségi társadalmi kontextus jellemzői és a szülői stílusok működési modelljének ismeretében azt mondhatjuk, hogy a szülő-gyerek reláció alakulásában a szülői

stílusok az esetek többségében a korábban kialakult aszimmetrikus társadalmi modell mellett állnak. Ennek oka egyfelől az, hogy a szülők „megtámadva” érzik azt a hangsúlyozottan aszimmetrikus szülő-gyerek relációt, amely az iskolával/tanulással kapcsolatban számukra társadalomtörténeti vonatkozásban tűnik ismertnek és igazoltnak (Bodó, 2019:68).” A szerző által elkülönített harmadik témakörben a szülői szabályozási stílusokra utaló kijelentések aránya megváltozik. Az autoritativ, szülő-gyerek együttműködésén alapuló stílusjegyek kerülnek túlsúlyba. Ez az eredmény is azt mutatja, hogy egyfajta változás, változtatásra való törekvés figyelhető meg a térségben élő szülők szabályozási gyakorlatában, amely szoros összefüggésben áll az életkorukkal, digitális kompetenciájukkal, illetve lakhelyükkel. „A városi környezetben, fiatal családok körében már fokozatosan megjelennek az autoritativ stílus jegyei is, amelyek szülő-gyerek relációban a szülői mediáció lehetőségét vetítik előre (Bodó, 2019:68).”

A székesfehérvári térségben a szülői szabályozási eljárásokra és magatartásra vonatkozó autoritativ stílus dominanciáját bizonyítja Biró A. Zoltán *Autoriter modellek tovább élése* című, 2019-es tanulmánya. A szerző szintén nem függetlenítette a szülői magatartásmodelleket, a szabályozási módszereket a társadalmi háttértől, környezettől. „A szülők szabályozási gyakorlata mindig túlmutat a szabályozandó konkrét eseten, a család tágabb léptékű működési kontextusára támaszkodik, abból deriválódik (Biró, 2019:90).” Kivonatában kiemeli, hogy tanulmánya azt a referencia keretet taglalja, amely megalapozza az alapvetően autoriter szabályozású családok működését. Különösen fontossá válik a szülői szabályozási stílusok vizsgálata olyan vidéki térségben élő családok esetén, ahol a szülők gyermekeik internet és IKT eszközhasználatával kerültek kapcsolatba a digitális eszközökkel és tartalmakkal. Ez indokolja azt az újonnan megjelent kihívást, amellyel a szülőknek kell szembenéznük: a gyermekek IKT kompetenciái sok esetben meghaladják szüleikét. A kihívás jellegén túl egyfajta változást is előidéz ez a jelenség az egyébként térségre jellemző aszimmetrikus szülő-gyermek kapcsolatban. Ezzel hozható összefüggésbe a szintén aszimmetriával és szülői dominanciával jellemezhető autoriter stílus hangsúlyos térségi jelenléte. Fontos azonban kiemelni, hogy a térségben az autoriter szabályozási stílusjegyek mellett, nem hangsúlyosan ugyan, de megjelennek a másik három stílus sajátosságai is. Az autoriter viszony belső-külső oppozíciókon alapszik, és a szülők részéről a viszonyulás distanciatermelő jellegű. Ez a viszony képezi a háttér

és a referenciakeretet az IKT eszközök használata kapcsán kialakult szülő-gyerek viszony számára is. Az így kialakult helyzet paradoxonja az, hogy a szülőknek az IKT eszközökhöz és használatukhoz való viszonya oppozíció, distanciatermelésen alapul, míg ezeknek az eszközöknek és használatuknak a szülő-gyerek relációban integráló szerepet kellene betölteniük.

A térségben működő családmódel csak szűk időkeretet ad a szülőknek a gyerekekkel való foglalkozásra, a felnőttek tevékenységét a gyerekek tevékenysége fölé helyezi. Ennek következtében a családon belül, szülő-gyermek között kialakult kapcsolat nem az egyenlőségre való törekvésen és együttműködésen alapszik, vagyis egy kevésbé szimmetrikus viszonyként írható le. Ide kapcsolható továbbá, hogy az a szűk időkeret, amikor a szülő a gyermekével foglalkozik, értelemszerűen a szabályozásra terjed ki, és amint már korábban is említették a felsorolt szerzők, az IKT eszközökkel kapcsolatos szabályozási, felügyeleti módszereket, eljárásokat a szülők a környezetükből, a gyermeknevelés más területeiről hozzák. A digitális eszközökkel kapcsolatos kérdések újszerűek a szülők számára, kihívásként jelennek meg, ezért nyilvánvaló, hogy a megoldást elsősorban a már kialakított és más területen bevált szabályozási gyakorlatukban látják. A már többször említett tény, amely a szülők és gyermekeik IKT kompetenciájának különbségére mutat rá, ami egyrészt a generációs különbségből származik, a szülőknél nem csak a felzárkózás igényét hozza elő, hanem a már szintén tárgyalt aszimmetrikus viszony, szülői autoritás fenntartásának szükségletét is, ezért újra érthetővé válik az autoriter szabályozási stílusjegyek megjelenése. „A korábban kialakult és más területeken is működő aszimmetrikus viszony és abból adódó szülői dominancia képezi a helyzetkezelés általános keretét (Biró, 2019:135).”

A „Média hatása a gyermekekre és fiatalokra” Kutatási Program Kutatócsoportja több szempontból is megvizsgálta a digitális eszközök és tartalmak gyermekekre és fiatalokra kifejtett lehetséges hatását. A kutatási eredmények egyik közös tényezője a szülők hiányos digitális kompetenciájára vonatkozik, amely Biró A. Zoltán 2019-es tanulmányában szintén hangsúlyosan megjelenik. Ő azt is kiemeli, hogy nem csupán az IKT kompetenciák hiányosságáról beszélhetünk, hanem a szülők „ismeretkészletének alacsony mértékéről.” A következőkben kiemelem a kutatócsoport néhány tagjának kutatási eredményét, amelyek szintén a gyerekek és szülők kompetenciáinak különbségéről számolnak be: „A gyerekek sokkal jobban értenek az okostelefonokhoz, mint szüleik (Gergely, 2017a:139).” „A szülők tanács-

talánok és tartózkodnak az olyan online felületektől, amelyeket nem ismernek. (Pinti, 2017:192).” „A szülők saját magukkal szemben megfogalmazott normatív elvárása, hogy fejlődniük kell IKT eszközhasználati téren (Bíró A., 2018:138).” „A szülők igényt tartanak digitális kompetenciájuk képzésére, felismerik a tájékozottság jelentőségét, de belátják saját hiányosságait is. Nagyon kevesen állították magukról, hogy fejlett IKT kompetenciákkal rendelkeznek, túlnyomó többségben hiányaikról vallottak (Bagoly, 2019b:139).” „A szülő-gyerek relációban a gyerekek nagyobb mértékű kompetenciája a szülők számára nagyon nehezen kezelhető kihívást jelent (Bodó, 2019:68).”

A fentiekben bemutatott kutatási eredmények vidéki és kisvárosi térségben élő szülőkkel készült interjúkra alapultak. Megfigyelhető egy fajta változásra, változtatásra való törekvés a szülők bizonyos rétegének részéről. A szülői tekintélyelvűségen alapuló autoriter szabályozási stílus az autoritativ, szülő-gyermek közti együttműködésben gyökerező megoldások felé tolódik el. Amint már fentebb is említésre került Bíró A. Zoltán 2019-es tanulmányában kiemeli, hogy Baumrind (1967) féle stílusazonosítás szerint megkülönböztethető négy szülői szabályozási stílus (megengedő, nemtörődő, autoriter, autoritativ) mindegyike megtalálható székelyföldi térségben élő szülők gyakorlatában. Ezek közül az autoriter a térségben a leginkább domináns, ahogyan Bodó 2019-es, és Bíró 2019-es tanulmánya egyaránt megerősíti. Mindketten érintik leírásaikban az autoritativ stílus megjelenését és bizonyos szülői közegben való térnyerését. Ez a tendencia leginkább fiatal, kisvárosi térségben élő szülők gyakorlatában figyelhető meg. További célcsoportképző tényező lehet Gergely Orsolya 2012-es kutatási eredményei alapján a szülők végzettsége is: „A szülők iskolai végzettsége is az esetek jó részében meghatározza azt, hogy mit és mennyit szabályoznak, az alacsonyabb végzettséggel rendelkező szülők szigorúbban viszonyulnak a média által is kínált korlátok otthoni alkalmazásához. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők esetében pedig a tanulók kisebb arányban becsülik le szüleik digitális készségrendszerét (Gergely, 2012:131).” Ilyen differenciáló tényező lehet a vizsgált célcsoportba illeszkedő egyének lakhelye.

Az általam végzett kutatás vizsgált célcsoportjának kiválasztásában Bíró Z. Zoltán kutatási eredményei is meghatározók voltak. Ahogyan már korábban több kutató megfogalmazásában is kiemelttem, a szülők internet és IKT eszközhasználatra vonatkozó szabályozásukban nem függetlenítik a környezetet, a korábbi nevelési

tapasztalatokat, a bevált, áthagyományozódott módszereket az újonnan megjelent digitális eszközök nyújtotta kihívásoktól. Biró Z. Zoltán is hasonlóan nyilatkozik a jelenségről 2013-as kutatásában: „A gyerekek jövőbeli internethasználatával kapcsolatos kérdések szerves módon beépülnek a többi gyerekneveléssel kapcsolatos probléma- és feladathalmazba (Biró, 2013). Ő kifejezetten kisgyerekes, fiatal családok percepcióit vizsgálta a gyermekek jövőbeli internethasználatával kapcsolatban. A jelen fejezet első részében tett kijelentéssel ellentétben, miszerint a szülők egy része a gyermeke internethasználata által találkozik elsőként a digitális eszközök lehetőségeivel, Biró Z. Zoltán kiemeli, hogy ezek a fiatal szülők saját maguk szereztek tapasztalatot ezen a téren. „A célcsoport alanyainál a vélemények és a praxis kialakulását első lépésben a saját tapasztalatok határozzák meg. Esetünkben az internethasználattal kapcsolatos saját tapasztalatoknak jóval nagyobb a súlya, mivel térségi léptékben nincsen olyan kisebb vagy nagyobb léptékben uralkodó gyakorlat, amely relevancia szempontjából elfogadható lenne a célcsoport számára. Az idősebb generációk internethasználatának alakulása összekapcsolódott a vizsgálatba bevont generáció internethasználatával (Biró, 2013:90).” A szerző eredményeinek következtetéseiként összefoglalja a választott célcsoport legjelentősebb tulajdonságait, miszerint az első olyan generációt vizsgálta, akik saját maguk szereztek az internethasználattal kapcsolatos tudásukat, így ők képezik az első olyan szülőréteget, akik tudatos nevelésben részesítik gyermekeiket a digitális eszközök használatát illetően (Biró, 2013).

2018-ban kezdtem el foglalkozni célzottan az autoritativ szülői stílusjegyek szülői szabályozási gyakorlatban való megjelenésével. Az akkori eredmények megerősítették, beigazolták a korábbi kutatási eredményekre alapozott hipotézist, miszerint ebben az autoriter stílusdominanciájú térségben markánsan jelen vannak az autoritativ jegyek is, megfigyelhető egyfajta változás, stílusváltásra való törekvés. A jelen tanulmány ezen kutatás aktualizálását és kiterjesztését tartalmazza a 2020-as vírushelyzet tükrében. Alapvető kutatási kérdésként fogalmaztam meg a következőket, amelyek által sikerült körbejárni a korábban már vizsgált témát egy hirtelen bekövetkezett, felfokozott helyzetben: milyen hatással volt a vírushelyzet az autoritativ stílusjegyek gyakorlatban való megjelenésére, miként alakultak a szülői megoldások, módszerek a szabályozás tekintetében, milyen változások vagy akár állandóságok következtek be a szülői attitűdökben, mik okozták a szülők számára a legnagyobb nehézségeket.

A témával kapcsolatos szakirodalom anyaga rendkívül széleskörű, a térségben készült tanulmányok mellett a nemzetközi léptékben készült szakirodalmi anyagok mértéke is jelentős. Ezek egy részét egy korábbi tanulmányban (Bagoly, 2019) tekintettem át részletesen, kiemelt figyelmet fordítva a kutatás alapvető tematikáját meghatározó Marc Prensky (2001) által bevezetett internetgenerációs megnevezéseire, valamint Diana Baumrind (1967) szülői stílusokra vonatkozó eredményeire, amelyek Becker (1964) érzelmi és kontroll dimenziókra épült tipologizálásával kiegészítve négy szülői stílust eredményeznek: laissez-faire, megengedő, autoritatív és autoriter. A szülői szabályozási stílusok szülő-gyerek kapcsolatra kifejtett hatásával foglalkozó tanulmányokat is áttekintettem, amelyeket Valcke és munkatársai készítettek (Valcke és mtsai., 2010). Ezen tanulmány kifejezetten a székelyföldi térségben élő édesanyák gyakorlatára fókuszál, amely azt feltételezi, hogy a térségben készült közvetlen módon kapcsolódó szakirodalmi tételeket ismertettem részletesen.

## A kutatás módszertana

Kutatási módszerként félig strukturált interjút alkalmaztam, ami lehetőséget biztosított a válaszadóknak véleményük és tapasztalatuk részletes kifejtésére, valamint a feldolgozás folyamatában az elkészült interjúk szövegtömegét vizsgálva, implicit és explicit tartalomelemzésre is.

Adatmennyiség tekintetében összesen 21 interjút készítettem. Az adatfelvételt követően feldolgozási eljárásként a narratíva elemzés lehetőségei közül az állítások kivonatolását választottam. Összesen 11 témakörbe csoportosítottam a kivonatolt kijelentéseket. A 11 témakör a következő: A szülők és gyermekek IKT kompetenciája közti különbségek, A szülők IKT kompetenciái és annak hiányosságai, A szabályozás fontossága, A digitális nevelés kérdése, mint mindennapi beszédtema, Autoritatív stílusjegyek, Autoriter stílusjegyek, A vírushelyzettel bekövetkezett változások a szabályozási gyakorlatban, Szülői percepciók a vírushelyzet utáni internethasználatról, Vírushelyzet – nehézségek, korlátok és lehetőségek, Szülői megoldások, Szülői feladatkörök – pedagógusi feladatkörök. A 21 interjú szövegéből összesen 510 kijelentést sikerült kivonatolnom. A legtöbb kijelentés messzemenően az autoritatív stílusjegyek témakörbe illeszkedik, 110 kijelentés a teljes állományt képező 510 állításból.

Az interjúalanyok székelyföldi kistérségben élő, falun és városon egyaránt, 28-55 év közötti édesanyák voltak. Kizárólagos tényezőnek tekintettem, hogy V–VIII.

osztályos, általános iskolás gyermekek édesanyái legyenek. lakhely tekintetében 16 városon és 5 vidéken élő édesanyával beszélgettem. Az eredmények feldolgozási folyamatában nem vontam párhuzamot a szülői válaszok között sem a lakhely, sem a kor tekintetében. A szülők foglalkozást és iskolázottságát sem tekintettem célcsoportképző tényezőnek. A megkérdezettek között egyebek mellett voltak tanárok, telekommunikációban dolgozók, pedagógusok, háziasszonyok és gyári munkások is.

## **Kutatási eredmények**

Legutóbbi kutatási tevékenységem 2021. márciusának elején kezdtem, vagyis a vírushelyzet megjelenése után pontosan egy évvel. Ennek fontossága abban mutatkozik meg, hogy a szülők az elmúlt egy év alatt a kezdeti nehézségeken túl tapasztalatot is szereztek a helyzet kezelésében. Az interjúk készítése alatt szembevető volt és mindegyik interjúalany esetén jelen volt egyfajta szövegmondási kényszer a felfokozott állapotukból adódóan, egy belső felpörgetettség. Ez arra enged következtetni, hogy az általam vizsgált szülői réteg körében mindennapos problémává, a szülők egymás közti állandó beszédtemájává vált a gyermekek internet-használatára vonatkozó szabályozási eljárások kérdése. Az a tény pedig, hogy a szülők narratíváikban a szabályozásban, viszonyulásban, szülő-gyerek kapcsolatban bekövetkezett változásokat sok esetben nem explicit módon kapcsolták össze a vírushelyzettel, azzal magyarázható, hogy nem tudnak a jelenség egészére értelemező jelleggel reagálni. Nem állnak rendelkezésükre olyan fogalmi és narratív sablonok, amelyek mentén értelmezhetnék a helyzetet, amelyek kiindulási pontot biztosítanának nekik. A gyermeknevelés más területeit érintően rendelkeznek a szülők évtizedes magatartási és szövegsablonokkal, amelyek a társadalomban alakultak ki, amelyeket magukkal hoztak és, amelyek támpontként szolgálnak a szülő-gyermek kapcsolat tudatos alakításához. A helyzet újszerűsége és váratlan megjelenése, valamint a szülők hiányos kompetenciái miatt nincs még bennük kialakulva egy logikai séma, amely mentén értelmezhetnék ezeket a változásokat. Nyilatkozataik implicit tartalmából és a narratívák mennyiségéből arra következtethetünk, hogy van a szülőkből egyfajta permanens törődés a kérdést illetően és, hogy a vírushelyzet felfokozta attitűdjeiket.

### ***A szülők és gyermekek IKT kompetenciája közti különbségek***

Ebbe a témakörbe összesen 50 kijelentést soroltam, amelyekben a szülők explicit módon rámutatnak a tényre, hogy gyermekeik internetes tudása meghaladja az övéket, vagy implicit módon sejtetik, hogy származott már nekik abból kellemetlenség vagy akár tekintélyrombolás, hogy gyermekeik könnyebben eligazodnak a digitális térben. Azért kiemelten fontos hangsúlyozni a két generáció kompetenciája közti különbséget, mert egyértelműen levonható a következtetés, hogy amennyiben a szülők kevésbé mozognak otthonosan a digitális eszközhasználatok terén, úgy értelemszerűen a gyermek internet és IKT eszközhasználatának szabályozásában is nehézségeik adódnak. A témakör kijelentései meglehetősen sokszínűek. Felfedezhető azonban néhány olyan szülői felvetés, amely általános következtetés levonására ad lehetőséget: a szülők saját kompetenciájuk alacsonyabb szintjét úgy értelmezik, hogy ők azok, akik segítséget kérnek gyermekeiktől az internethasználattal kapcsolatos kérdések esetén, a szülők szabályozási lehetőségei beszűkülnek a gyermekek magasabb IKT kompetenciái következtében, megjelennek a szülői bizonytalanságok, a tanácstalanság, valamint a szülők ezt a különbséget maguk is próbálják megmagyarázni, leggyakrabban a kettejük közti generációs különbséggel.

A továbbiakban néhány példával illusztrálnám az ebbe a témakörbe sorolt kijelentéseket, amelyekben a szülők elismerik a gyermekeik magasabb IKT kompetenciáit, a saját tanácstalanságukat és a két generáció közti különbséget:

*„A gyerekek a felhasználói dolgokban sokkal fejlettebbek kezdtek lenni, mint a szüleik.”* (első interjúalany, városi)

*„Amikor én rájöttem ezekre a dolgokra a lányommal kapcsolatosan, akkor nem tudtam, hogy sírjak, nevessek vagy kiakadjak.”* (tizennegyedik interjúalany, városi)

*„Én mondok dolgokat, nem mindig, de megvan az a generációs különbség, hogy lehet, anya nem jól tudja, mert a mi világunkban már nem így van, már kicsit olyan mintha maradvá váltam volna szülőként, negyven valahány évesen.”* (tizenötödik interjúalany, falusi)

### ***Szülői IKT kompetenciák és hiányosságok***

A második témakör tartalmi szempontból és logikailag is szorosan kapcsolódik az előző témakörhöz. Míg fentebb a szülők és gyerekek IKT kompetenciája közti különbségekre mutattam rá, addig itt szeretném ezt a kérdést most kizárólag a

szülők oldaláról megközelíteni és olyan állításokat bemutatni, amelyekben a szülők kompetenciáról vagy épp annak hiányáról tettek tanúbizonyságot. A szülők kompetenciabeli hiányossága kétféle módon is kimutatható, egyrészt, amikor ők maguk ismerik el, hogy nem tudják a választ, nem tudják honnan kéne megközelíteni a felmerült kérdést vagy problémát, ebben az esetben direkt módon mutatható ki a digitális képzettség hiánya. Másrészt pedig, implicit tartomelemzéssel is kimutathatjuk. A szülők, főként az online oktatás hatására, jobban bele láttak a különböző platformok működésébe, felfedezték egyáltalán azok létezését. Ennek következtében gyakran használtak kifejezéseket, elnevezéseket, amelyek ezekhez a platformokhoz kapcsolódnak, illetve meg is nevezték számtalan alkalommal őket. Tették mindezt hibásan, ami szintén alacsonyabb kompetenciának, hiányosságnak tudható be.

*„Nem tudom milyen okból kifolyólag, nem vagyok IT szakember.”* (tizedik interjúalany, városi)

*„Bizonyos szűrőket biztos, hogy fel lehet állítani, én nem vagyok annyira szakija a dolgoknak.”* (tizennyolcadik interjúalany, falusi)

*„És a másik, hogy is hívják, nekem nincs is olyan, ahova csak képeket tesznek fel.”* (tizenharmadik interjúalany, falusi)

Az ide sorolt 40 kijelentésnek azonban több, mint felében a szülők valós IKT kompetenciájukat bizonyították azzal, hogy fel tudtak sorolni több olyan médiafelületet, amelyet a gyermekük használ, amely veszélyes lehet, számos szűrőprogramot és azok működési elvét ismerik, látnak általánosabb, nagyobb összefüggéseket is.

*„Nincsen neki saját e-mail címe, YouTube és G-mail fiókja, mert eddig SMS-ben közölték az információkat velünk. Most már átköltöztek a Classroomba és a Meetre, és kötelezően kellett nekik csinálni Facebookot és Messengert is.”* (nyolcadik interjúalany, városi)

Következésképpen elmondható, hogy a vizsgált szülőréteg jelentős részét alkotják olyan fiatal édesanyák, akik nem gyermekeik által találkoztak először az internet-használattal, az IKT eszközök használatával, ennek tulajdonítható a fejlett digitális kompetenciájuk. Nem elhanyagolható azonban az a réteg sem, amelyben a szülők beismerik hiányosságaikat, utalnak a gyermekeik fejlettebb kompetenciájára. Nem utolsó sorban pedig érdemes megemlíteni, hogy a digitálisan kompetensnek mutató szülők esetében is gyakran előfordulnak pontatlanságok. (pl. helytelen megnevezések használata) A szülőknek vélhetően megnőtt a kompetencia érzetük,

ugyanis a vírushelyzet alatt, részben kényszerből megismerkedtek felhasználói szinten számos digitális platformmal.

### ***Az autoritatív stílusjegyek megvalósulása vírushelyzet alatt***

Az első és második elemzési egységek legnagyobb kapcsolódási pontját ez a témakör képezi, amelyben azt vizsgáltam, hogy a vírushelyzet előtt talált eredmények az autoritatív stílusjegyek megvalósulására vonatkozóan, hogyan alakultak a vírushelyzet beállta után. Egy előzetesen levonható következtetés alapján megerősödött a vizsgált szülőkhöz az együttműködésen alapuló autoritatív szabályozási hajlandóság, ugyanis a kivonatolt 510 kijelentés jelentős részét ebbe a témakörbe soroltam, 110 kijelentést. A vírushelyzet alatti szülői szabályozási gyakorlatban fellelhető autoritatív stílusjegyeket a 2018-ban készített tanulmány (Bagoly, 2018) kategorizálása mentén elemeztem. Abban az esetben a következőket emeltem ki autoritatív stílusjegyekként: bizalom, a kommunikáció fontossága, a szülői szerep korlátozása, keretszabályok. Az alábbiakban ezen tényezők mentén vizsgálom a szülői narratívákat.

A 2018-as vizsgálatom alapján a leghangsúlyosabban emlegetett autoritatív stílusjegy a bizalom volt. A szülő-gyermek kapcsolatban működő bizalom kérdését 17 állításban érintették a szülők. A szülők a bizalom kialakítását és fenntartását is egyfajta szabályozási lehetőségnek tekintik, ezzel célozzák meg leginkább a gyermek önszabályozó képességének kialakítását. Az alábbiakban illusztrálok egy kijelentést, amelyben a szülők a bizalom fontosságát emelik ki.

*„Én inkább ilyen közvetlenebb vagyok a gyerekeimmel és azt szeretném, hogy mindig bizalommal forduljanak hozzám, én azért vagyok, hogy legyen egy bázis nekik, hogy el tudják mondani a problémáikat.”*(huszadik interjúalany, városi)

A másik legtöbbször említett autoritatív stílusjegynek a kommunikáció fontossága bizonyult. A vírushelyzet alatt is a szülők nagyon nagy számban, 47 esetben emelték ki.

*„A beszélgetés a legfontosabb. Én itthon, ha letiltom valamiről, akkor máshol még ugyan megkeresi. A beszélgetés, hogy ebben a korban ez még nem kell neked, nem szükséges.”*(kilencedik interjúalany, városi)

A szülői szerep korlátozása egy olyan alapvető autoritatív stílusjegy, amely nagymértékben hozzájárul a szülő-gyermek közti együttműködés és mindkét fél számára jövedelmező kapcsolat kialakításához. Az ide sorolt állításokban a szülők

tulajdonképpen beazonosítják saját feladatkörüket, meghúzzák a határvonalat a gyermek igénye, akarata és a szülő nevelési módszere között, meghatározzák valójában saját magukat a szülő-gyermek-internet kapcsolatrendszerben. Sok esetben a szülők hangsúlyozzák a szabályozás fontosságát, azonban az általános iskolás gyermekek esetében már felismerték a szülők a gyermek intimitását, amelyet tiszteletben is akarnak tartani elmondásaik szerint. Ezekből a kijelentésekből mutatok be néhányat.

*„A gyermekeket életre kell nevelni, nem tarthatod burába, és ez az internetre is vonatkozik. Nem tudod mindig megóvni és nem is az a dolgod.”* (huszonegyedik interjúalany, városi)

*„Tehát mi szülőként tudnánk egyfajta háttér háló lenni ebben a tekintetben.”* (második interjúalany, városi)

A családban történő internethasználatra vonatkozó szabályok keretszerű és nem kötelező jellege tulajdonképpen a fenti autoritativ stílusjegyek gyakorlati megvalósulásából adódik. A szülők és a gyermekek közösen hozzák a szabályokat, a gyermek igényeit, szükségleteit, kívánságait is figyelembe veszik szabályalkotáskor, ugyanakkor mégis a szabályozásban részt vevő mindkét fél számára világosak a köteleességek.

*„Hát mindig megpróbálják megszegni, de olyankor vagy újra alkotjuk a szabályt, ha olyan a keret, amit tényleg nem lehet betartani, de indokolatlanul nem lehet szabályt szegni.”* (tizenegyedik interjúalany, falusi)

A vírushelyzet alatti szülői szabályozási gyakorlatban, mint autoritativ stílusjegyek, autoritativ szabályozási módszer a megelőzés jelent meg több narratívában is. A kommunikációval és bizalom kialakításával szeretnék a szülők ezt elérni, megelőzni az esetleges problémákat, veszélyeket, elkerülni a konfliktusos helyzeteket.

*„Elsősorban a megelőzésen kell gondolkodni.”* (tizenharmadik interjúalany, falusi)

### **Autoriter stílusjegyek**

Fontos kiemelni, hogy egy stílusváltás felé mutató törekvés figyelhető meg, ahogyan ezt korábban is jeleztem, az autoriter stílusjegyek mellett megjelentek az együttműködés alapú autoritativ jegyek is, de természetesen a több éven át kialakult autoriter szabályozási stílust nem váltotta fel az autoritativ. Az ezzel kapcsolatos eredmények közül a legérdekesebb megfigyelésem, hogy gyakran a szülők egyetlen

gondolaton vagy mondaton belül tettek tanúbizonyságot mind az autoriter mind az autoritativ jegyekről. Ez megint csak azt bizonyítja, hogy egy átalakulás, stílusváltás van folyamatban a vizsgált szülőrétegben, de nem történt még teljes váltás.

*„Az internethasználatot minden esetben valamilyen engedélykérésnek kell megelőznie, én döntöm el, hogy használhatja-e. Utána mindig leülünk és megbeszéljük, hogy mit látott, hogyan érintette az őt.”* (tizenegyedik interjúalany, falusi)

Az autoriter szabályozási stílus legszembetűnőbb jegyei a következők: explicit tiltások, a szülők által egyedül hozott döntések és szabályok, eszközmegvonás, mint büntetési eljárás, a szülői tekintély érvényesítése, a gyermek önállóságának, szabad döntési jogának ilyen tekintetben vett korlátozása.

*„Azt mi hoztuk abszolút be, a szülő dönt nálunk, én fizetek érte, én döntök, nincs kompromisszum.”* (tizenegyedik interjúalany, falusi)

*„Az ő számítógépükön nincs internet, csak akkor van, amikor én megengedem.”* (tizenegyedik interjúalany, falusi)

### ***A szabályozás fontossága***

A 21 megkérdezett édesanyából 12 interjúalany hangsúlyozta narratívájában a szabályozás fontosságát. Megfigyeléseim alapján az a tény, hogy a szülők felismerik a gyermek internet és IKT eszközhasználatára vonatkozó szabályozás fontosságát nem hozható kimutatható összefüggésbe kompetenciájuk fejlettségével. Digitálisan kompetens és alacsonyabb IKT képzettséggel rendelkező szülők egyaránt kiemelték a szülői szabályozás fontosságát.

*„Nem hiszem, hogy jó, ha a gyerekekre úgy ráhagyod, hogy bármit és bármikor és bármennyit szabad.”* (tizennyolcadik interjúalany, falusi)

*„Pedig akkor is kellenek valami korlátok, amik nem hogy bezárjanak, hanem irányt mutassanak, mert ha nincsen semmilyen korlát, akkor az ember létbizonytalanságba kerül.”* (tizennyolcadik interjúalany, falusi)

### ***A vírushelyzettel bekövetkezett változások a szabályozási gyakorlatban***

Ebbe a témakörbe sorolt 70 kijelentés azt bizonyítja, hogy a vírushelyzet megjelenése jelentős mértékű változást hozott a szülők szabályozási gyakorlatában, és tekintve, hogy a szülők fel is ismerik ezeket a változásokat és beszélnek róla, annak tudható be, hogy foglalkoztatja őket ez a kérdés. Ezen témakör kapcsán tett

legérdekesebb megfigyelés, hogy a szabályozásban történt változásokat és változtatásokat legtöbb esetben a szülők nem kapcsolják közvetlen módon össze a vírushelyzet megjelenésével. Természetesen az ide sorolt állítások egy részében a szülők felismerik és kimondják a vírushelyzet és azon belül is az online oktatás, valamint a szabályozásban bekövetkezett változás kapcsolatát.

*„Úgy látom, hogy amit eddig tiltottunk, és amitől próbáltuk megóvni a gyerekeket most kétszeresen bele vannak rángatva. Így, hogy bele vannak rángatva, így nagyon nehéz lett a szabályozás.”* (tizedik interjúalany, városi)

*„Kénytelenek voltunk felengedni.”* (tizenötödik interjúalany, falusi)

A következőkben két csoportra osztva szeretnék állításokat bemutatni. Első sorban olyan szülőktől idéznék, akiknek a gyermekük vírushelyzet előtt is használt internetet és különböző digitális eszközöket, a vírushelyzet ezt a szokást csak előtérbe hozta és felnagyította.

*„Ilyen alapvető szabály az étkezésnél volt, hogy telefon nincs az asztalon, ez most már képlékeny lett. Mikor gyerekek jöttek játszani akkor szigorúan meg volt tiltva, hogy elvegyék a telefont. Most már, hogy ha bejön a szomszéd gyerek ő is telefonnal érkezik meg.”* (első interjúalany, városi)

Másodsorban néhány olyan kijelentéssel ábrázolnám a következtetéseket, amelyekben arról mesélnek a szülők, hogy a vírushelyzet rákényszerítette őket, hogy gyermekeik kezébe eszközöket adjanak.

*„Addig, ami nem volt, most minden lett, amit addig elutasítottunk és az én nevelési elveimmel ellentétes volt, minden megdőlt.”* (huszonegyedik interjúalany, városi)

### ***Vírushelyzet – nehézségek, korlátok és lehetőségek***

A vírushelyzet előidézte szülő-gyermek kapcsolatban bekövetkezett változások, a gyermekek átalakult internethasználati szokásai, a családban történő digitális eszközhasználat megnövekedése mind váratlan kihívások elé állította a szülőket. Ebben a témakörben olyan kijelentéseket gyűjtöttem össze a szülői narratívákból, amelyekben a szülők nehézségeikről és a környezeti korlátokról beszélnek. Leegyszerűsítve 4 csoportot megkülönböztetve tudnám kategorizálni a nehézségeket: a szülők dolgoznak, ezért nincs fizikai idejük a gyermek felügyeletére, gondot okoz megfelelő eszközöket és stabil internetkapcsolatot biztosítani, több gyermeknek is az édesanyja, ezért foglalkoznia kell mindegyikükkel, nem tudja az idejét csak egyik

gyermekére koncentrálni, tudja elméletben, hogy mi lenne a helyes megoldás, de a gyakorlat nem egyezik ezzel az elképzeléssel.

*„Nagyon gyakran el akarnak mondani nekünk dolgokat és mi vagyunk azok, akik rohanok, mert fáradtak vagyunk, dolgozunk, háztartást vezetünk, kisebb testvérrel foglalkozunk.”* (tizennegyedik interjúalany, városi)

*„Én szeretnék olyan szülőt látni, aki ott tud lenni mindig a gyereke mellett. Szerintem nincs, vagy csak nagyon kevés szülőnek van módja erre.”* (második interjúalany, városi)

*„Nálunk még megoldható, mert két szobás lakásunk van, de sok mindenkitől hallottam, hogy a családban, ami otthon történik, az ki van pakolva mindenki elé.”* (nyolcadik interjúalany, városi)

*„Most én három gyermek mellett nem fogok egész nap ott ülni mellette és nézni, hogy egész nap mit csinál rajta.”* (tizenharmadik interjúalany, falusi)

Összességében elmondható, hogy különféle nehézségekkel állnak szemben a szülők, ennek következtében különbözőképpen is reagálnak rájuk. Ezeket a nehézségeket a gyermek önszabályozó képességének előtérbe hozása, a szülő-gyerek közti bizalom építése, a helyes kommunikáció gyakorlása mind olyan tényezők lehetnek, amelyek csökkentik a nehézségek számát, azonban sok esetben olyan korlátokkal találkoznak a szülők, amelyeket nem tudnak olyan egyszerűen, szemléletváltással, stílusváltással megoldani. (anyagi nehézségek, munkahely, háztartás)

### ***Szülői megoldások***

A korábban felsorolt nehézségek feloldásaként megvizsgáltam azt is, hogy ezeknek a korlátoknak a leküzdésére milyen megoldásokat alkalmaznak a szülők, vagy ha nem is alkalmazzák ezt a gyakorlatban, elméleti síkon van egy képük a lehetséges megoldásokról.

Az ide sorolt kijelentésekben a szülők leggyakrabban saját felelősségüket emelték ki, hogy olyan alternatívát biztosítsanak a gyermek számára, olyan tevékenységekben vehessen részt, amelyek nem igényelnek internethozzáférést.

*„Ha mi megint elkezdzünk, teniszre, lovagolni, cserkészkedni, balettre járni, kirándulni és vasárnap meglátogatni nagymamát, akkor sok idő nem lesz internetezni.”* (tizennyolcadik interjúalany, falusi)

*„Amit én szülőként ez ellen tudok tenni, hogy először is szervezek olyan programot, amikor nem kell használnom semmi technikát, semennyi internetet, másodszor pedig sokat beszélgetünk.”* (tizennyolcadik interjúalany, falusi)

### ***Szülői feladatkörök – pedagógusi feladatkörök***

Az iskola, mint fizikai tér és az otthon, mint szintén fizikai tér a vírushelyzet előtt tökéletesen elkülönült, a gyerekeknek különböző szerepet kellett betölteniük a két színtéren, alkalmazkodniuk kellett és egy régóta kialakított mintát követve tudtak helytállni mind a szüleik, mind a pedagógusok előtt. A vírushelyzet előidézte egyik jelentős változás, hogy ez a két színtér összemosódott. Ez alapjáraton okozhat egy zavart a gyermekek viselkedésében, de a szülők és a tanárok szereptudatát is befolyásolhatja, megzavarhatja. Ennek értelmében, és tekintve, hogy a pedagógusok szerepe is milyen jelentőssé vált, ebben az elemzési egységben arra helyeztem hangsúlyt, hogy szülői perspektívából megvilágítva a kérdést milyen szerepet töltenek be a szülők maguk és miben látják a pedagógusok, tanárok felelősségét.

Az ide sorolt kijelentéseket alapvetően három kategóriába sorolhatjuk: a szülők kijelentik, hogy a korábban megfogalmazott megoldások az ő szerepkörükhöz tartoznak, az egyes megoldások kivitelezését a pedagógus feladatai közé sorolják, vagy közös feladatvállalásokról számolnak be a szülők-pedagógusok között.

*„Nagyon fontos a mostani embernek, hogy minél többet legyen kint, a természetes közegbe kerüljön vissza és ebbe nekünk nagy felelősségünk van nekünk szülőknél.”* (második interjúalany, városi)

*„A pedagógusnak annyi a szerepe, hogy ha már nem vagyunk online, akkor ne mind ott küldjék a házit, mert sokan még mindig ott küldik.”* (kilencedik interjúalany, városi)

*„Azt kell megtanítsuk mi szülők és pedagógusok, hogy biztonságosan használják.”* (harmadik interjúalany, városi)

### ***A digitális nevelés kérdése, mint mindennapi beszédtema***

35 olyan állítást fogalmaztak meg a szülők, amelyben direkt módon kimondják, hogy a felmerült kérdéseket valakivel megbeszélték, megfigyelték a környezetükben hasonló kihívásokkal szembenézők megoldásait. Illetve az is körvonalazódott, hogy a megkérdezett édesanyák által elmesélt történetek gyakran nem velük történt ese-

mények, hanem a közvetlen környezetükből származó tapasztalatok, ők indirekt módon, közvetetten vettek részt abban a helyzetben.

*„Én elég sok emberrel beszélek lelki vonatkozásban és elég sok helyen kimagaslí ez a probléma és összetörnek a fiatalok egy idő után emiatt.”* (második interjúalany, városi)

*„Én nem annyira tapasztaltam, viszont hallottam, így kollégáktól vagy szülőtársaktól.”* (harmadik interjúalany, városi)

### ***Szülői percepciók a vírushelyzet utáni internethasználatról***

A szülőkkel folytatott beszélgetések során minden esetben szóba kerültek a jövőre vonatkozó megítéléseik a gyermekek internethasználatának alakulásával kapcsolatban. Direkt módon rákérdeztem, hogy mi a véleményük az online oktatás hagyományos, tantermi oktatásra való visszaállása esetén, ha vége lesz a vírushelyzetnek milyen időszak fog következni a gyerekek digitális eszközhasználatának tekintetében. Vajon milyen mértékben fogja alakítani az elmúlt másfél, két év a korábbi szokásokat. Ebben a kérdésben megoszlott a szülők véleménye, percepcióik nem egyöntetűek és egységesíthetők.

35 kijelentést sikerült kivonatoltam a jövőre vonatkozó szülői előfeltevések témakör kapcsán, ezek 12 – 23 arányban két teljesen különböző nézőpontot képviselnek. Az ebbe a témakörbe sorolt kijelentésekből 12 esetben azt mondták a szülők, hogy a gyermekek megnövekedett eszközhasználatára visszafordítható, visszaállítható megfelelő szabályozással, odafigyeléssel. Az ő véleményük szerint az online oktatás végével visszatérnek a gyermekek a korábbi internethasználati szokásukhoz.

*„Mindenképp csökkenni fog, a COVID előtti időszakot, ha megcélazzuk ideálisnak, akkor örülhetünk, mert azelőtt nálunk nem volt olyan vészes, én remélem vissza alakul a társasági életük meg az egymással való találkozások sűrűsége.”* (huszonegyedik interjúalany, városi)

A 35 kijelentés több mint fele pedig azt a nézetet támasztja alá, miszerint a vírushelyzet utáni internethasználat sokkal jelentősebb lesz, a helyzet már nem visszafordítható, az internet annyira a gyerekek mindennapi tevékenységének részévé vált, hogy nem tudják szülők már a szabályokat visszaállítani.

*„Azért mondom, hogy nekik valamilyen szinten már az életük része lesz a mindennapokban is a tanuláson kívül is, sokkal jobban, mint volt korábban.”* (tizennyolcadik interjúalany, városi)

## Összegzés

Az eredmények összegzéseként levonható a következtetés, hogy a családban működő szabályok a gyermekek internet és IKT eszközhasználatára vonatkozóan lényegesen meggyengültek a vírushelyzet ideje alatt. További következtetésként levonható, hogy a vírushelyzet alatt megnőtt a szülők kompetencia érzete, annak következtében, hogy több különböző platformot felhasználói szinten sajátítottak el. Nem jelenthető ki, hogy a térségben teljes stílusváltás történt a vizsgált célcsoport körében, azonban megerősödött az a korábbi felvetés, miszerint elindult egyfajta változás, az autoriter szabályozási stílus autoritatív stílusba való átfordulása. A szülők a legnagyobb nehézségként a megfelelő eszközök és stabil internetkapcsolat biztosítását nevezték meg. Annak kiküszöbölésére, hogy az online oktatás következtében nagyon megnőtt a gyermekek képernyő előtt töltött ideje olyan alternatívát talált ki a legtöbb szülő, hogy az ő felelősségük más programlehetőségeket felkínálni gyermekeiknek, amelyhez nem szükséges az IKT eszközhasználat. A digitális nevelés kérdései a szülők mindennapi diskurzusainak a szerves részét képezik. A vírushelyzet utáni percepcióik nem egyöntetűek.

A dolgozat elemzési egységeiben bemutatott eredmények átgondolása számos következtetés levonására és további kutatási feladatok körvonalazására ad lehetőséget, az alábbiakban ezek közül említенék néhányat felsorolás szerűen:

- A vizsgált célcsoport további szegmentációja, a szülők életkor szerinti megoszlásának szűkebb korlátok közé történő besorolása.
- Városi és falusi szülők gyakorlatának összehasonlítása.
- A vírushelyzet után megismételni a vizsgálat bizonyos részeit, feltérképezni milyen mértékben igazolódtak be a szülői percepciók.
- A célcsoport szegmentáció során az iskolázottságot és foglalkozást figyelembe venni.

## Irodalomjegyzék

- Bagoly A. (2018): Az autoritatív szülői stílus megjelenési formái a szülői szabályozási gyakorlatban. *Pro Scientia Ruralis. Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány*, 3(1): 71-86.
- Bagoly A. (2019): Szülői félelmek a családi mediáció kontextusában. *Pro Scientia Ruralis. Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvány*, 4 (1-2.): 58-67.
- Baumrind, D. (1967): Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, pp. 43-88.
- Becker, W. C. (1964): Consequences of different kinds of parental discipline. In: Hoffman, M. L. – Hoffman, L. W. (eds.): *Review of child development research*. Vol. 1. New York, Russel Sage Foundation.
- Biró A. Z. – Bodó J. (2017). Szülői stílusok és internethasználat vidéki térségben. In: Biró A. Z. - Bodó J. (szerk.) *Eszközök és tartalmak. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Csíkszereda, Státus kiadó, pp. 95-123.
- Biró A. Z. (2018). Szülők viszonyulása a digitális eszközök és tartalmak használatához vidéki térségben. In: Biró A. Z. – Bodó J. (szerk.) *Kínálatok és választások. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Csíkszereda, Státus Kiadó, pp. 131-143.
- Biró A. Z. (2019). Autoriter modellek továbbélése. In: Bodó J. (szerk.): *Térség és tudomány*. Sepsiszentgyörgy, T3 Kiadó, pp. 84-95.
- Biró Z. Z. (2013). Vélekedés és gyakorlat. Kisgyerekes családok percepcióinak elemzése a gyerekek jövőbeli internethasználatával kapcsolatban. In: Biró A. Z., Bodó J. (szerk.) *Internethasználat vidéki térségben. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Csíkszereda, Státus Kiadó, pp. 88-100.
- Bodó J. (2019). Szülői stílusok – térségi kontextus. In: Biró A. Z., Bodó J., Székely K. (szerk.) *Család – Iskola – Média. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Csíkszereda, Státus Kiadó, pp.61-70.
- Gergely O. (2012). A család – főszereplő vagy statisztika? In: Gergely O. (szerk.) *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Konferencia. Csíkszereda, Státus Kiadó, pp: 130-142.

- Gergely O. (2017). Okos kölykök? A Smartphone – generációról pedagógusi és szülői szemmel. In: Biró A. Z. – Bodó J. (szerk.) Eszközök és tartalmak. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra. Csíkszereda, Státus Kiadó, pp. 127-140.
- Pinti Zs. (2017). A szülők viszonyulása gyermekeik internethasználatához. In: Biró A. Z. – Bodó J. (szerk.) Eszközök és tartalmak. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra. Csíkszereda, Státus Kiadó, pp. 190-197.
- Valcke, M. – Bonte, S. - De Wever, B. - Rots, I. (2010): Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. Computers & Education, 55, pp. 454-464.

## Abstract

*The present study contains the update of my examination made in 2018 about the appearance of the authoritative parenting style in parental control practice (Bagoly 2018) from a quite actual point of view, in the light of the pandemic in 2020. When I discovered the basic research question I was curious about how the parenting styles have changed, what kind of methods have the parents used in this unpredictable and unexpected situation thinking about the parental control practiced over the kids internet usage. During my research I used the method of semi-structured interview. The data obtained over the interviews was analysed with the method of narrative analysis. I questioned 21 mothers all living in Szeklerland, aged 28-55.*

Keywords: authoritative style, parental control, pandemic, change